

LES CLAUS DEL DIA

Emmanuel Macron

El president francès veu amb “gran preocupació” les negociacions de Cs a escala local a Espanya i avisa el partit d’Albert Rivera que qualsevol aliança amb Vox podria suposar la seva exclusió del grup “centrista renovat” Renew Europe al Parlament Europeu. Macron no vol “ambigüitats” ni “aproximacions” a la ultradreta. **p. 10**

Elizabeth Rasekoala

Aquesta enginyera química nigeriana nascuda el 1960 ha estat guardonada amb el premi Nat a la divulgació per la seva tasca en favor de la igualtat racial i de gènere. El guardó el donen el Museu de Ciències Naturals de Barcelona i la Generalitat de Catalunya. En aquesta segona edició també hi ha hagut una menció d’honor pòstuma per a Jorge Wagensberg. **p. 31-32**

Marc Gasol

S’ha proclamat campió de la NBA amb els Toronto Raptors, que amb ell conquereixen el seu primer títol de la història. Com el seu germà Pau, en Marc ara ja té també l’anell de guanyador. És un gran jugador i tot un personatge, no només a la pista: té una fundació contra l’obesitat infantil i col·labora amb Open Arms. **p. 48-49**

Elisabeth Rasekoala

ENGINYERA QUÍMICA

“El món ha de saber que una enginyera pot tenir aquest aspecte”

L'enginyera química Elisabeth Rasekoala ha estat guardonada amb el Premi Nat a la divulgació per la seva tasca en favor de la igualtat racial i de gènere

Toni Pou

“Allà ve un home amb una cosa ben grossa entre les cames”, diu mentre l'home en qüestió, el fotògraf que la retratarà i que porta, efectivament, la càmera més avall de l'habitual, queda garratibat. Després d'uns instants de desconcert, tothom riu. “M'encanta fer broma i descol·locar la gent”, afegeix mentre se li descontrola una riallada. “Què passa? Que una feminista no pot fer aquests acudits?”, diu encara rient.

Aquesta bromista és enginyera química, va néixer el 1960 a Nigèria i es diu Elisabeth Rasekoala. Ha guanyat la segona edició del Premi Nat a la divulgació de la ciència, un guardó atorgat pel Museu de Ciències Naturals de Barcelona, l'ajuntament de la ciutat i la Generalitat de Catalunya, que enguany també ha concedit una menció d'honor pòstuma al divulgador Jorge Wagensberg.

Rasekoala recull el premi amb un vestit d'un groc llampant meditat –una hora abans, durant l'entrevista, anava de blau–. “Estic molt contenta perquè aquest premi indica una solidaritat dels

companys de professió –diu tot just rebre el guardó– i, al capdavant, com que tot va de solidaritat, també jo m'he vestit de groc”, etziba en una clara al·lusió a la situació política catalana poca estona després que s'hagi proclamat el lapidari “vist per a sentència”.

Rasekoala és presidenta de l'organització African Gong, que treballa per fomentar la comunicació de la ciència com una eina d'inclusió i transformació social a l'Àfrica. Quan parla, ho fa amb intensitat, amb frases llargues i enrevesades que mostren un fil de pensament que brolla d'algun lloc amb una força que la parla, i molt menys l'escriptura, no té manera de fixar. Riu, es lamenta, gesticula, colpeja la taula, pica de mans, interpel·la contínuament l'interlocutor i no perd mai l'alegria ni un sentit de la meravella gairebé infantil per tot el que l'envolta. Al davant d'una vitrina plena de closques de petxines i cargols, va dient: “Oh, en tinc una com aquesta que vaig trobar a Moçambic”, “D'aquell en vaig collir un parell a Cuba”, “Fixa't quin color”, “Uau”...

Per què va estudiar una enginyeria?
 El meu pare era un visionari. És advo-

cat i va estar molt involucrat en el moviment per la independència de Nigèria. Tenia la visió poderosa que la ciència i la tecnologia serien importants en el desenvolupament de les nacions africanes a l'època postcolonial. Ens encoratjava, més a les noies que als nois, a interessar-nos per la ciència. I, sobretot, ens va inculcar les obligacions morals de la ciència respecte a la societat i la importància que els científics la veiessin com una eina de transformació social.

Després va treballar a Europa.

Allà vaig començar a veure que el meu cas era especial. Quan vaig conèixer la discriminació de gènere i el racisme que havien patit altres dones, em vaig adonar de la meua sort. Com a nena africana creixent en un país africà no penses en tu mateixa com una raça, ¿em segueixes? Pensava que tothom havia viscut com jo, però a moltes les obligaven a ser infermeres quan volien ser científiques.

Com la va canviar descobrir tot això?
 No gaire, de fet. Però, com que tenia aquesta consciència social tan desenvolupada i tenia present l'obligació moral

▶ 15 Junio, 2019

MANOLO GARCIA

de la ciència de transformar la societat, vaig veure-hi un repte: ¿com puc treballar per la solidaritat entre homes i dones i gent de grups racials diferents per empoderar la pròxima generació?

I què va fer?

Quan vivia al Regne Unit vam crear la xarxa afrocaribenya de ciència i tecnologia per treballar en les desigualtats racials i de gènere. Vam muntar clubs de ciència en comunitats de minorïes ètniques desfavorides, vam treballar amb escoles de barris amb risc d'exclusió social, vam participar en projectes europeus que treballaven tot això a escala europea i també vam fer pressió política per aconseguir dades desagregades per raça. Sense dades, no saps com estan les coses i no pots millorar-les.

Vostè diu que l'eurocentrisme és un dels problemes de la ciència actual.

No hi ha res dolent en tenir un punt de vista. El problema és fer-lo servir per presentar d'una manera espúria un cos de coneixement que ha vingut de tot arreu. El món islàmic, per exemple, ens va deixar un llegat molt valuós al qual van contribuir els països subsaharians. No es parla de la gran quantitat de coneixement

que va passar del món islàmic a l'Europa cristiana només a través dels croats. Està documentada una transmissió de coneixement unidireccional que Europa ha tingut els nassos d'atribuir-se. Això és el que està malament. Veus la diferència?

L'escriptor kikiu Ngugi wa Thiong'o diu que Louis Leaky, el famós paleontòleg, valorava més els africans de fa milions d'anys que els actuals.

A Europa hi ha una certa visió romàntica de l'Àfrica com un continent de gent exòtica, ple d'elefants i lleons, ¿em segueixes? Com si cada matí, quan surto de casa, me'ls trobés a la porta. És una visió insidiosa, paternalista i racista que s'instal·la en l'imaginari de la gent i costa molt d'erradicar. Els africans lluitem per ser vistos com gent normal i no com gent exòtica que viu en llocs plens d'animals salvatges meravellosos. No recordo l'última vegada que vaig veure un elefant. Tenim elefants? On són? Perquè al meu barri no n'hi ha! Per veure'n he de fer un safari, igual que tu. [Riu.]

Segons Wa Thiong'o, aquesta visió no és una conseqüència del colonialisme, sinó la seva mateixa essència.

Efectivament, el paternalisme amb què es tractava els africans perquè els europeus sabien què era el millor per a ells és el cor del colonialisme. La generació del meu pare, amb els moviments per la independència, va posar-lo en dubte i va reclamar que la ciència i la tecnologia podien servir per reafirmar la identitat africana amb sentit estratègic en un món que avança a tota velocitat.

Fa unes setmanes l'escriptor nigerià Ben Okri deia al CCCB que, quan mireu cap enfora, en el fons només veiem el que tenim a dins. Si aquesta visió la tenim més o menys inculcada tots els europeus, ¿com es pot canviar?

¿Oï que fa segles a Europa hi havia un sistema feudal amb amos privilegiats i gent sense drets que eren pràcticament esclaus? ¿Si cada vegada que algú parlés amb tu pensés en això i et digués "Sí, aquest sistema feudal vostre europeu...", ¿com et sentiries? Això és negar que la societat ha evolucionat. Tot el que demanen els africans és aquest reconeixement que les societats han evolucionat. L'Àfrica ja no és com era al segle XIX, ni al segle XX, com Europa no és la mateixa que al

segle XIX. Passa el mateix amb la igualtat de gènere. ¿Com aconseguim que els homes vegin les dones d'una altra manera? No pot ser que encara les vegin com les veia el meu avi. Si ells no són com el seus avis, ¿per què no poden acceptar que les dones d'ara no són com les seves àvies? Aquest canvi és una obligació moral que tenim tots.

¿La ciència hi pot contribuir?

Absolutament. Alerta, però, que tenim una paradoxa que cal resoldre. La ciència es ven com una activitat racional basada en fets i proves. Però ¿on són les proves i els fets objectius que avalen la discriminació de gènere? ¿I la racial? No n'hi ha! Que les científiques ho pateixin és un problema profund, ¿em segueixes? Els científics són part del problema.

¿Per això es va crear African Gong?

African Gong és una xarxa panafricana que va néixer amb la idea de millorar la disseminació del coneixement científic a l'Àfrica a la nostra manera. No ens podem queixar de l'eurocentrisme si no estem preparats per assumir el lideratge de transformar el nostre continent. Va ser una manera de dir-nos a nosaltres mateixos: prou de queixes, callem i treballem. Si esperem que la resta del món ens ajudi a fer-ho, malament rai.

En què treballen?

Treballem des de la Comissió de la Unió Africana en l'estratègia sobre ciència i tecnologia per al 2024 i construïm programes transformadors de comunicació científica a tota l'Àfrica. No volem copiar projectes europeus o americans, volem dissenyar-los nosaltres de baix a dalt partint dels nostres contextos i realitats per reafirmar i empoderar la gent de tot el continent. També formem científics africans perquè puguin explicar millor la seva recerca a la gent.

Què significa el premi per a vostè?

És un reconeixement al fet que l'Àfrica té alguna cosa a oferir al món: coneixement, comprensió, idees inclusives, maneres de resoldre problemes a partir de la solidaritat... Com que aquests premis no els acostumen a guanyar dones africanes, soc més conscient que hi ha portes de vidre que la gent negra no pot travessar i sostres de vidre que les dones no poden trencar. En això treballo cada dia.

Avui també?

I tant! Una de les coses que faig conscientment és intentar que la gent vegi els africans tal com són. Fa vint anys que no em poso cap peça de roba occidental. A la idea globalitzada de quin aspecte han de tenir les dones, jo responc: aquest és el meu aspecte, aquesta és la meua afirmació. Els africans ens hem alliberat de l'estereotip que dicta que hem de tenir aspecte occidental perquè se'ns respecti, cosa que només indicava un complex d'inferioritat. El món ha de saber que una enginyera química pot tenir aquest aspecte. Hem de trencar els estereotips sobre la imatge dels científics. Per a una noia africana, veure una enginyera química vestida així en una revista és important. És mitja feina feta. —

Noms propis

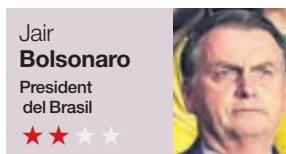

A. Baerbock R. Habeck

Líders dels Verds alemanys

Els Verds alemanys s'estan convertint en una alternativa realista de govern després d'un viatge al centre que descol·loca la socialdemocràcia. ► Pàg. 22

Jair
Bolsonaro

President del Brasil

Tot i que massa tard, els brasilers estan descobrint les vergonyes del seu president, la popularitat del qual ja ha caigut al 34% entre escàndols judicials i protestes per la seva reforma de les pensions. ► Pàg. 24

Karmenu
Vella

Comissari europeu de Medi Ambient

El Programa Life de la Unió Europea ha deixat per primera vegada sense finançament el programa que ha permès salvar d'una extinció imminent el linx ibèric, que havia d'entrar en la seva quarta fase. ► Pàg. 36

Elisabeth
Rasekoala

Enginyera química nigeriana

El Museu de Ciències Naturals de Barcelona ha reconegut amb el seu premi Nat la científica pel seu projecte per acostar la ciència a les minories al Regne Unit i Àfrica. ► Pàg. 38

R. González C. Alary

Propietaris del bar Glaciar

En una Ciutat Vella on el turisme arrasa amb el comerç i la restauració tradicionals, el bar Glaciar de la plaça Reial compleix 90 anys. ► Pàg. 46

▶ 16 Junio, 2019

«Europa inhabilita per a la ciència les minories»

ELISABETH RASEKOALA Premi Nat del Museu de Ciències Naturals de Barcelona

RICARD CUGAT

Elisabeth Rasekoala, dimecres passat en la seva visita a Barcelona.

MICHELE CATANZARO
BARCELONA

Per a la nigeriana Elisabeth Rasekoala, ser una dona negra al món de la ciència mai va ser un problema fins que se'n va anar al Regne Unit per fer un postgrau en Enginyeria Química. Allà «va tenir un xoc» -afirma- que va inspirar la seva passió per acostar a la ciència les minories. La seva tasca -primer a Europa i des del 2000 de tornada a l'Àfrica- va ser reconeguda dimecres passat amb el premi Nat de divulgació de les ciències naturals, que concedeix el Museu de Ciències Naturals de Barcelona.

— **¿Quina impressió va tenir al Regne Unit?**

—Vaig observar que entre els estudiants de postgrau hi havia molts africans. Però que, en canvi, no hi havia gairebé cap negre britànic. ¿Com era possible? El meu supervisor em va dir que el Regne Unit anava pregonant les meravelles del seu sistema educatiu a l'Àfrica, però n'excloïa els afrodescendents bri-

tànics per racisme: els convenia que eren bons només per a l'esport o la música.

— **¿Com va reaccionar?**

—No podia quedar-me mirant. Vaig crear una xarxa de científics africans i britànics afrodescendents. Vam muntar els cafès científics Ishango [nom d'un os prehistòric africà cobert de símbols matemàtics] en barris desfavorits. Després vam llançar la campanya *Respect*, inspirada en la cançó de la cantant Aretha Franklin. En el marc del programa Ethnic de la Unió Europea, vam anar a escoles multiètniques perquè nens de minories expressessin els seus desitjos sobre la ciència.

— **¿Què passa amb la ciència i les minories a Europa?**

—Hi ha un ambient que les inhabilita en una fase molt primerenca. Quan al Regne Unit vam aconseguir els resultats escolars separats per raça, vam veure que als quatre anys els nens negres tans resultats en matemàtiques fins i tot supe-

«Quan vaig arribar a la universitat al Regne Unit, no hi havia cap negre britànic. ¿Com era possible?»

rriors als altres. Després el sistema actua sobre ells i els seus resultats no deixen de caure.

— **Quant a gènere ¿Europa està millor que l'Àfrica?**

—Hi ha la percepció que el patriarcat és pitjor al sud del món. A l'Àfrica, això varia molt entre regions. A més, l'Àfrica té un model diferent d'igualtat de gènere. El meu pare pensava que era el cap de família, però tots sabíem que manava l'àvia. Hi ha dinàmiques subtils que Europa, on s'adopten mesures més explícites, no entén.

— **¿La ciència és una creació d'uropeus exportada al món?**

—L'Àfrica està plena d'evidències de coneixements científics precoloniais. En primer lloc, l'antic Egipte. Aquesta cultura s'ha blanquejat, però és evident que Cleòpatra era una dona negra. Els iorubes [oest africà] tenien el concepte d'infinít abans que els europeus. Els bronzes del regne del Benín eren un producte industrial. [El cercle de pedres de] Nabta Playa [Egipte]

és una construcció astronòmica anterior a Stonehenge.

— **¿Què li va fer el colonialisme a la ciència africana?**

—Abans del colonialisme va començar l'esclavisme, això no es pot oblidar mai. Si durant segles t'emportes centenars de milions de joves cap a Amèrica ¿com hi haurà desenvolupament a l'Àfrica? ¿De qui vindrà la innovació?

— **Després de les independències, l'acadèmia africana va tenir un moment d'or. ¿Per què ha baixat tant?**

—No vull justificar la corrupció i la mala gestió. No obstant, els africans han jugat un partit manipulats. ¿Als europeus els interessa de veritat que els africans assoleixin un estat d'igualtat amb ells? Tothom el pregonava, però no volen que guanyem, sinó que sembli que hi juguem.

— **¿També la ciència és un partit manipulat per a l'Àfrica?**

—Hi ha pràctiques d'explotació de l'època colonial que s'han disfressat. Els investigadors africans que treballen en grups internacionals de vegades actuen com simples recollidors de da-

«L'Àfrica està plena de coneixements científics precoloniais que posteriorment van ser blanquejats»

des, que després es transformen en informes i publicacions d'autors del nord del món. També hi ha una fuga de cervells: el nord del món disfruta d'algunes de les millors ments africanes.

— **Però els governs africans gasten molt poc en ciència...**

—És cert. Però no és fàcil apodera una persona que ha patit abusos de nen. A finals dels 80 els governs africans es van comprometre amb el Pla de Lagos, per assolir una inversió en ciència de l'1% del producte interior brut. A data d'avui, tan sols sis països han complert. I ara ja hauríem d'estar en un 3% per anar bé.

— **¿Com hi pot ajudar Europa?**

—Els nostres *partners* internacionals han de tenir un compromís estratègic real. Si no vols pasteres a les costes d'Itàlia, no duguis a terme pràctiques d'explotació. Si no, les teves accions causaran directament aquests barcos que arriben a l'illa de Lampedusa. ≡

13 Junio, 2019

ELISABETH RASEKOALA***Premio a la divulgación de la ciencia 2019***

▲ El Ayuntamiento de Barcelona y la Generalitat entregaron ayer el premio Nat a la divulgación de la ciencia a la ingeniera y activista africana y otorgaron una mención de honor a título póstumo a Jorge Wagensberg. La distinción, que se concede anualmente, premia a personas o instituciones que aportan una nueva mirada en el campo científico y su difusión.